

ULUSAL HAVACILIK ENDÜSTRİSİ YÜZ'Ü (1926–2026) KONSEPT BELGESİ

Giriş – Neden Bu Çalışma?

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında, Ankara merkezli olarak şekillenen ulusal havacılık girişimi; yalnızca bir sanayi hamlesi değil, aynı zamanda bilimsel düşüncenin, teknolojik atılımın, nitelikli insan kaynağı yetiştirmenin ve tam bağımsızlık iradesinin somut bir ifadesidir. Genç Cumhuriyet, sınırlı imkânlarla rağmen, havacılığı stratejik bir kaldıraç olarak görmüş ve bu alanda sistemli, cesur ve vizyoner adımlar atmıştır.

1925 yılında Ankara'da kurulan Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi (TvMTAŞ) ile bu girişimin, bu yıl ulusal havacılık endüstrisinin yüzüncü yılını idrak edilebilmesine sebep olan, Eskişehir Tayyare Tamirhanesi (ETT), Tayyare ve Motor Türk A.Ş. (TvMTAŞ) ve Kayseri Tayyare Fabrikası (KTF); yalnızca ayrı ayrı kurumlar değil, birbirini tamamlayan, planlı ve entegre bir havacılık ekosisteminin temel bileşenleri olarak hayata geçirilmiştir. Bu yapı; montaja dayalı üretim, bakım-onarım, eğitim, teknoloji transferi ve kurumsal iş birliğini aynı stratejik çerçeve içinde bir araya getirmesi bakımından döneminin çok ötesinde bir yaklaşıma sahiptir.

Bu konsept belgesi, söz konusu atılımı sadece tarihsel yönüyle değil; doğru soruları sormak, bugün yararlanılabilecek somut dersleri ortaya koymak ve bir model oluşturarak bugünden yarına anlamlı sonuçlar üretmek amacıyla hazırlanmıştır. Geçmiş hatalarımızın ve başarmış olduğumuzun ne olduğunu kavranması, net biçimde ortaya koyulması ve bu girişimin sonuçlarının hangi şartlarda ortaya çıktığı bugünün karar alıcıları, uzmanları ve gençleri için anlaşılır hâle getirilmesi olarak özetlenebilecek amaç takip eden bölümde ayrıntıları ile açıklanacaktır:

Çalışmanın Amacı

Tarihsel Amaç

Bu çalışmanın temel tarihsel amacı, Türk havacılık endüstrisinin kuruluş dönemini; belgeler, arşiv kayıtları ve birincil kaynaklar ışığında, bütüncül ve tutarlı bir çerçeve içinde ele almaktır. Eksik bilinen, zamanla yanlış aktarılan veya bağlamından koparılan hususlar, bilimsel ciddiyetle ve endüstriyel deneyimle yeniden değerlendirilerek doğru bir tarih yazımına katkı sağlanacaktır.

Ayrıca ortaya konulacak bu çalışma, yalnızca bir anlatı değil; bundan sonra yapılacak akademik, kurumsal ve sektörel çalışmalara referans olabilecek kalıcı bir kaynak niteliği taşıyacaktır. Böylece Türk havacılık ve havacılık endüstrisi, ilgili "Endüstriyel Kültür" ögesi olarak tarihinin sağlıklı bir zeminde ele alınmasına katkı sunulması hedeflenmektedir.

Toplumsal Amaç

Havacılık tarihi, yalnızca uzmanların ve dar bir çevrenin ilgi alanı olarak kalmamalıdır. Bu çalışma ile hedeflenen; havacılığın, toplumun tamamı ve özellikle genç kuşaklar tarafından anlaşılabilir, ilham verici ve erişilebilir bir biçimde aktarılmasıdır.

Ulusal özgüvenin, teknolojiye dayalı kalkınma bilincinin akıl ve bilim kullanarak "biz yapabiliriz" duygusunun tarihsel örnekler üzerinden güçlendirilmesi, çalışmanın temel toplumsal hedefleri arasındadır.

Kurumsal Amaç

İlgili bakanlıklar, kamu kurumları, üniversiteler ve sanayi kuruluşları arasında ortak bir tarihsel zemin ve gelecek vizyonu oluşturmak bu çalışmanın önemli bir diğer amacıdır. Geçmişte başarıyla kurulmuş, başarılı ve başarısızlıklara sahip iş birliği modellerinin anlaşılması, günümüzde daha etkin ve sürdürülebilir kurumsal yapıların tasarlanmasına katkı sağlayacaktır.

Aynı zamanda bu çalışma, ileride benzer nitelikte yapılacak ulusal ölçekli projeler için yöntemsel ve yönetsel açıdan örnek teşkil edecek bir model sunmayı hedeflemektedir.

Gelecek Perspektifi

Geçmiş deneyimlerden hareketle; günümüz havacılık ve uzay politikalarına, insan kaynağı planlamasına, eğitim sistemine ve ilgili endüstriyel ekosistemlerindeki tartışmalarına stratejik bir arka plan sağlanması amaçlanmaktadır. Bu perspektif, geçmişi tekrar etmek değil; geçmişten öğrenerek geleceği daha sağlam temeller üzerinde inşa etmek anlayışına dayanmaktadır.

Kapsam ve Temel Odak

Bu çalışmanın kapsamı, Türk havacılık endüstrisinin erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen üç ana kurumsal sütunu üzerinden ele alınmakla birlikte; amaç yalnızca bu yapıların tarihsel bir envanterini çıkarmak değildir. Asıl hedef, bu yapıların nasıl bir zihniyetle, hangi yönetim anlayışıyla ve hangi stratejik önceliklerle kurulduğunu ortaya koyarak, günümüz havacılık ve uzay ekosistemleri ile doğrudan ilişki kurulmasını sağlamaktır.

Bu bağlamda kapsam; tarihsel analiz ile güncel politika, sanayi ve insan kaynağı tartışmalarını birbirine bağlayan karşılaştırmalı bir yaklaşım üzerine kurulmuştur.

Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi (TvMTAŞ) – Ankara

TvMTAŞ, yalnızca bir üretim şirketi değil; devlet aklı, özel sektör esnekliği ve uluslararası iş birliğinin erken bir sentezi olarak ele alınacaktır. Kuruluş öncesinde, toplumun içinde bulunulan siyasi, ekonomik ve teknolojik şartlar; neden havacılığın öncelikli bir alan olarak seçildiği ve bu tercihin arkasındaki stratejik mantık ayrıntılı biçimde analiz edilecektir.

Kuruluş sürecinde yapılan uluslararası anlaşmalar, teknoloji transferi modelleri, parasal kaynaklar ve insan kaynağı planlaması; günümüzde sıkça tartışılan "yerlilik", "millîlik", "stratejik ortaklık" ve "kritik teknoloji" kavramları ile ilişkilendirilerek değerlendirilecektir.

Böylece TvMTAŞ deneyimi, bugünün savunma ve havacılık sanayii politikaları için somut bir karşılaştırma zemini sunacaktır.

Eskişehir Tayyare Tamirhanesi (ETT)

ETT, sürdürülebilir havacılık ekosisteminin yalnızca üretimle değil; ürünün kullanım ve hizmetten alınması sürecinde bakım, idame ve insan kaynağı sürekliliği ile mümkün olduğunu gösteren kritik bir örnek olarak ele alınacaktır.

Sahip olduğu bakım-onarım kabiliyetleri, operasyonel katkıları ve özellikle teknik personelin yetiştirilmesindeki rolü, yapının on yıllar boyunca çevre etkisi ve bu etki ile yaşanan gelişmeler detaylı biçimde incelenecektir.

Bu çerçevede ETT deneyimi; günümüzde sıkça gündeme gelen bakım merkezleri, MRO (Maintenance, Repair and Overhaul), hava aracı / parça tasarım ve üretimine yönelik yapılanmalar ve teknik insan kaynağı açığı tartışmalarıyla doğrudan ilişkilendirilecektir. Eğitim ile operasyonun aynı yapı içinde nasıl başarıyla kurgulandığı, bugünün sistemleri için dersler üretecek şekilde ele alınacaktır.

Kayseri Tayyare Fabrikası (KTF)

Kayseri Tayyare Fabrikası, üretimin yalnızca teknik bir faaliyet değil; aynı zamanda bölgesel kalkınma, yerli tedarik zinciri oluşturma ve sanayi kültürü geliştirme aracı olduğunu gösteren özgün bir örnek olarak değerlendirilecektir.

Fabrikanın üretim altyapısı, kapasitesi ve eğitim-üretim ilişkisi; ETT örneğinde olduğu gibi, günümüz organize sanayi bölgeleri, savunma sanayii kümelenmeleri ve yerel sanayi entegrasyonu tartışmaları ile ilişkilendirilerek analiz edilecektir.

KTF'nin yerli sanayi üzerindeki etkileri, bugünkü ekosistem tasarımları için yol gösterici bir perspektif sunacaktır.

Bu üç yapı, ayrı ayrı başarı hikâyeleri olarak değil; **planlı, entegre ve devlet aklıyla yönlendirilmiş bir sistemin tamamlayıcı bileşenleri** olarak ele alınacaktır. Çalışma, bu sistem yaklaşımının bugün nasıl yeniden üretilebileceğine dair açık ve somut çıkarımlar üretmeyi hedeflemektedir.

Yöntem ve Yaklaşım

İlkesel Yaklaşım

Çalışma; bilimsellik, akademik doğruluk, doğru referans belge/bilgi temelli analiz ve nesnel bakış ilkeleri üzerine inşa edilecektir. İdeolojik yaklaşımlardan uzak, analitik ve sorgulayıcı bir dil benimsenecek; geçmişe saygılı, ancak geleceğe dönük bir anlatım tercih edilecektir.

Amaç, yalnızca başarıları öne çıkarmak değil; eksikleri, hataları ve kaçırılan fırsatları da açık biçimde ortaya koyarak, gelecekte daha sağlıklı politikalar üretilmesine katkı sağlamaktır.

Çalışma Biçimi

Konu "Mavi'nin Beş Tonu" platformu üyelerinin iş birliği ile ele alınarak başlatılmış olsa da, bu çalışma; farklı disiplinlerden uzmanların bireysel katkıları, disiplinler arası ekip çalışmaları ve kurumlar arası iş birliği ile yürütülecektir.

Gençler ve genel kamuoyu için sadeleştirilmiş, anlaşılır ve görsel açıdan zengin içerikler de ayrıca üretilecektir.

Hedef Kitleler

- İlgili (Hava-Uzay ve Savunma Sanayi İlişkili) Bakanlıklar ve Kamu Kurumları
- İlgili Okullar (Üniversiteler, Liseler) Ve Araştırma Merkezleri
- İlgili Sanayii Kuruluşları
- İlgili Sanayi ve Ticaret Odaları
- İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
- İlgili Profesyoneller
- İlgili Öğrenciler
- İlgili Kamuoyu Paydaşları

Beklenen Çıktılar

- Akademik ve Popüler Yayınlar
- Kent (Basılı ve Dijital) Afişleri
- Belge, Fotoğraf ve Obje Sergileri
- Konferanslar, Paneller ve Söyleşiler
- Dijital Arşiv ve Kısa Belgeseller
- Kalıcı ve Erişilebilir Bir Dijital Platform

Temel Mesaj

Türk havacılık endüstrisi, sanıldığı gibi yalnızca dış koşullara bağlı, tesadüfi veya geçici bir başarı alanı değildir. Aksine; doğru stratejik öncelikler belirlendiğinde, nitelikli insan kaynağına yatırım yapıldığında ve kurumlar arası eşgüdüm sağlandığında, bu ülkenin kendi imkânlarıyla yüksek teknoloji üretebildiğinin tarihsel olarak kanıtlanmış bir örneğidir.

1920'lerin sınırlı ekonomik ve teknik şartları altında dahi kurulabilmiş olan bu entegre havacılık sistemi; bugünün çok daha gelişmiş imkânlarıyla neden yeniden ve daha güçlü biçimde inşa edilebileceği sorusunu kaçınılmaz olarak gündeme getirmektedir. Bu çalışma, geçmişi yüceltmek için değil; **dünü anlayarak bugün daha iyisini yapabilmeyi mümkün olduğunu göstermek** için hazırlanmıştır.

Temel mesaj: Mesele imkân eksikliği değil; vizyon, ortak amaç, iş birliği, süreklilik ve kurumsal akıldır. Türk havacılık endüstrisinin geleceği, sıfırdan icat edilecek bir hayal değil; geçmişte kurulmuş sistemlerin doğru anlaşılıp değerlendirilmesi ile çıkarılan derslerin günümüz şartlarına uyarlanarak kurgulanması ile hayata geçirilmesi ile doğrudan ilişkilidir.

Sonuç ve Davet

“Ulusal Havacılık Endüstrisi Yüz’ü” çalışması; geçmişi yalnızca anmakla yetinmeyen, ondan öğrenerek geleceği inşa etmeyi hedefleyen katılımcı ve çoğulcu bir girişimdir.

Tüm ilgili kurumlar, uzmanlar ve özellikle gençler; bu ortak hafızayı birlikte üretmeye, geliştirmeye ve gelecek kuşaklara aktarmaya davet edilmektedir.

Yaşasın Türk Tayyareciliği!